

LINZ

A rejtett tartomány

BUGLYA ZSÓFIA

A LINZI CROSSING EUROPE FESZTIVÁL AZ EURÓPAI FILM LEGHUMÁNUSABB ARCÁT KERESI ÉS GYÚJTI ÖSSZE A KONTINENS TÁVOLI SZEGLETEIBŐL.

A mikor 15 éve társadalmi kérdésekre érzékeny versenyfesztiválként megalakult a linzi Crossing Europe, nem lehetett tudni, életképes lesz-e a vállalkozás. Lesz-e évről évre megfelelő mennyiségű alkotás, amely illik az igényes koncepcióba? Elég érdekesek lesznek ezek a munkák műalkotásként is, nem roppannak össze a kuratori ambíció alatt? És legfőképp: lesz-e közönségük? Meg tud-e mozgatni egy ilyen rendezvény annyi embert egy alig kétszázezer lakosú városban, hogy fenntartása fontos legyen kultúrpolitika számára? 23.000 látogatójával az idei, jubileumi kiadás nézőszám-rekordot éppen nem döntött, de megint igazolta, hogy valamire ráéreztek a megálmódók. Talán arra, hogy az európai film végtelenségig általánosított fogalma megérett az újragondolásra. Mert miközben az európai kvótát erősítő, nagy presztízű art filmek gyakran a túlélésért küzdenek a mozikban, léteznek a kontinens filmgyártásának egy hatalmas rejtett tartománya, amelynek helyi kötődésű, személyes indíttatású darabjait egy ügyes kuratori koncepció titkos kincsekként hozhatja a felszínre. Ez történik Linzben, ahol idén 30 európai ország 170 filmje mutatkozhatott be változatos műfaji és tematikus bontásban, köztük magyar alkotók munkái is.

Versenyen kívül, a hat párhuzamosan vetített nyitófilm egyikeként láthatta a közönség a *Jupiter holdját*, amely ezt követően – Mundruczó más filmjeihez hasonlóan – országszerte elstartolt az osztrák mozikban. Versenyben indult Tuza-Ritter Bernadett *Egy nő fogságban* (*A Woman Captured*) című alkotása, amely díjat is nyert: a legjobb dokumentumfilmért járó Social Awareness

Awardot (a *Pál Adrienn* közönségdíján kívül ez az egyetlen elismerés a fesztivál történetében, amelyet magyar alkotó vehetett át). Hogy a rabszolgasorban tartott magyar nő története értő közönségre talál Linzben, nem volt kérdés. Nehéz ugyanis komolyabb alkotói szerepvállalást elképzelni, mint azt, amit a rendező tanúsít, amikor elkötelezi magát hőse mellett. Hogy ez mikor történik meg pontosan a film során – mikor jön rá a dokumentátor a saját szerepe fontosságára – nem derül ki, ugyanis az elbeszélő végig a háttérben marad. Egyszerűen csak figyel, türelmes, de konok kitartással rögzíti egy méltóságától megfosztott, a környezete számára szinte láthatatlanná vált ember mindennapjait, gesztusait, pillantásait. És ez a biztonságot adó figyelem egyszer csak elindít valamit a másikonban – szintén nem tudni,

Dominique Choisy:
**Életem James
Deannel**

mikor. A magyarzatok hiánya következetes és végeredményben elfogadható rendezői megoldás, noha a forgatási szituációk annyira szurreálisak, és a történet fordulópontjai annyira rejtettek, hogy számos alapvető kérdésre a filmből nem, csak egy vetítést követő beszélgetésen kaphatunk választ.

Ha az *Egy nő fogságban* a szükségvágásával tartotta fenn a figyelmünket, Siegfried Ressel *Az ember egy szép gondolat*. Volkhard Knigge és *Buchenwald* című munkája a benne megfogalmazott tűpontos gondolatok miatt marad emlékezetes a programból. Az „Építészet és társadalom” szekcióban bemutatott film a buchenwaldi koncentrációtábor emlékezetéről, tágabb értelemben a holokauszthoz kapcsolódó emlékezetmunkáról és ehhez kapcsolódóan a jelenkor morális döntéseiről szól. Volkhard Knigge, az emlékközpont igazgatója osztja meg velünk munkájának két évtizednyi tapasztalatát. „Isten egy szép gondolat” – idézi Knigge Kertész Imrénének egy kettejük beszélgetésében elhangzott mondatát, hozzátéve, hogy az ember is egy szép gondolat, az embertelenségben is reményt adó idea. Knigge gondolatmenetének középpontjában a jelen, a ma embere áll, és a rendező ennek megfelelően úgy vezet minket végig a táboron, hogy közben mindig megért bennünket a jelenben.

Nincsenek archív felvételek, sem a játékfilmekben kanonizált képelemek, csak nyugodt beállítások, tárgyilagos leltár

arról, ami ma is látható: az épületek tudatosan végiggondolt, funkcionalitásnak alárendelt esztétikája, amelyet a természet olykor zavarba ejtően szép keretbe foglal. Az emlékezés helye ez, és mivel emlékei a szó szoros értelmében csak keveseknek lehetnek, az emlékezésnek a helyes észleléssel kell kezdődnie. Újra és újra meg kell tanulnunk látni, filmesként pedig láttatni.

Ressel tekintetünk vezetésében Kniggére hagyatkozik. De kire hagyatkozhat Sandra Trostel, aki az információs társadalom laikusok számára mindenképp ijesztő komplexitásának bemutatására vállalkozik. Filmje, az *All Creatures Welcome* főszereplői programozók és hackerek, az Európa legnagyobb hackerközösségének számító Chaos Computer Club (CCC) tagjai, akiket a káosszal határos komplexitás nem megijeszt, hanem cselekvésre, olykor hibák elkövetésére, de mindenképp a jövő alakítására ösztönöz.

Trostel filmjének hőse önnön virtuális alteregója, aki egy képzelt számítógépes játék szintjein lépegetve sajátítja el a hackerszemlélet és a nagyon is humánus hackeretika alapjait. Mindehhez a CCC éves találkozója adja a keretet, mintegy 12.000 kísérletező kedvű kockafejjel, akik napokra alámerülnek a végeláthatatlan kábelrengetegben. Kicsit ufók: nem értik, mi mit nem értünk, de mintha már kapizsgálnák, hogy egy igazságosabb jövőhöz utóbbira is szükség van. A film létrejöttét valószínűleg éppen ilyen megfontolásból

Edoardo Winspeare: **Disperata bárkája**

hackerek finanszírozták, és ennek megfelelően hamarosan megosztásra is kerül, hiszen a hackervilágban a gyarapodás útja a megosztás.

Hogy e gyorsan változó technológiai és piaci környezettel a filmkészítés hagyományosabb formái hogyan tudnak lépést tartani, nagy kérdés. Egyre több a főka, akarom mondani, a film, és egyre kevesebb a fizető néző. Úditó élmény volt a Crossing Europe-on olyan alkotókkal találkozni, akik biztos érzékel és biztos stratégiákkal valósítják meg és juttatják el a közönséghez ötleteiket. A fesztivál egyik díszvendége Ada Solomon volt, a román új hullám meghatározó producere, aki elképesztő érzékkel választ projektet, illetve ahogy szavaiból kiderült, elsősorban hasonló szemléletű alkotótársakat. Nevéhez olyan alkotók társadalomkritikus munkái kötődnek, mint Radu Jude, Călin Peter Netzer, Adrian Sitaru és a fiatalon elhunyt Cristian Nemescu, akik kezdettől fogva mellette bontogatták szárnyaikat, de executive producerként társalkotója volt például a *Toni Erdmann*-nak is. Linzben korai munkákat is tartalmazó retrospektívje mellett két új filmje szerepelt versenyben, köztük Alexandru Solomon *Tarzan heréi* című, tudományos-fantasztikus hangulatú opusza egy a húszas években alapított abháziai majomkísérleti telepről, ahol – mintha csak ott felelték volna, gondozóstuul, állatállományostul – rendületlenül folynak a kísérletek.

A kis közösségek kis történései, a világ folyását nem befolyásoló kis csodák mesterei elbeszélője Edoardo Winspeare, akinek a Crossing Europe idén életműsorozatot rendezett, beemelve őt a Helena Třeštíková, Sergej Loznitsa, Anca Damian és társaik által megkezdett, előkelő névsorba. Hogy hányan ismerik Winspeare angolosan csengő nevét itthon, nem tudom, de a klagenfurti születésű, a szomorú csengésű Depressában felnevelkedett rendező Puglia filmese, aki low-budget filmjeiben előszeretettel dolgozik amatőr szereplőkkel, köztük erős női karaktereket megformáló feleségével, illetve producertársával, aki gyakran felesége udvarlóját alakítja. Legutóbbi filmje, a tavaly a velencei fesztiválon bemutatott *Disperata bárkája* egy még szomorúbb nevű település, Disperata csehesen bumfordi, de olasz temperamentumú hőseit hívja komédiázásra, élükön az erélytelen polgármesterrel, aki szabadidejében költészetre neveli a helyi börtön foglyait, a helyi gazemberrel, aki a nagy balhérol álmodik, de közben Ferenc pápát tetováltatja a mellkasára, és öccsével, aki a börtönből szabadulva már csak a poézisnek akar élni. Jóságban és csodás fordulatokban gazdag antikapitalista mozi.

Akárcsak Dominique Choisy *Életem James Deannel* című szépséges meséje, amely egy másik perifériára, Normandia partjaira és a mozikultúra határáig viszi el a nézőt. Az alaphelyzet szerint a fiatal filmrendező azonos című első filmjét kíséri el egy kisváros filmklubjába, ahol semmi sem a megbeszéltek szerint alakul. Látszólag senki nem tud a vetítésről, a klubvezető fel sem bukkan, plakátról sem gondoskodott, de mindegy is, a közönség úgyszólván távol marad, hiszen csak a vígjátékokat és a hollywoodi limonádékat szereti. Mindez Franciaországban, az európai mozikultúra fellegvárában történik. Aztán valahogy mégis jön a mesebeli fordulat: a film a filmben, az erősen homoerotikus töltetű *Életem James Deannel* szűk körben ugyan, de nem várt sikert arat. A történet ezzel nemcsak a nézőket elidegenítő elit filmkultúrát, de a közönség horizontját folyamatosan alábecsülő, lefelé niveláló populáris filmkultúrát is kifigurázza, és egyben megcsillantja a reményt, hogy mégis van jövője a mozinak. Ilyen szerethető filmekkel biztosan. •